

Min lærlingetid 1945 – 1949

1. November 1945

Jeg havde pakket min kuffert med de ting, jeg skulle have med. Arbejdstøjet, som min mor havde skaffet fra nogen hun lå på Sanatorium med. Det var brugt, men var bedre end det man kunne købe. Det var næsten umulig at købe arbejdstøj, og hvis man fandt noget, så var det noget elendigt kram.

Jeg tog bussen fra Højer til Tønder og skiftede der til bussen til Ravsted. Der var forskel på de mennesker der var med Ravstedbussen, i den anden bus blev der ikke talt ret meget, men i denne gik snakken på livet løs. Alle kendte tilsyneladende alle, de havde jo været i storbyen Tønder og handle og de fortalte, hvad de havde købt og oplevet.

Det var tid til aftensmad, da jeg ankom til min læreplads. Alle var forsamlet omkring bordet i køkkenet som stod op mod vinduet ud mod gårdspladsen. Min læremester Jens sad for den ene bordende sammen med sønnen Fritz, han var jo fars dreng. Petra, hans kone sad sammen med datteren Hanne på langsiden og for den anden bordende sad Andreas, kaldet Dres. Dres var også lærling og havde været i lære i 2 år. Jeg blev presset ind på langsiden og det skulle så være min plads foreløbig.

Efter aftensmaden gik Dres og mig op på loftet, hvor vores kammer lå ude i endegavlen af huset. Der var to senge med en smal gang imellem og min seng var den til venstre. For fodenden af min seng var der en garderobe med et gardin for, der skulle mit tøj hænge. Jeg havde jo ikke, som ellers skik var, et klædeskab, som man tog med sig når man skiftede plads. På skiftedagene, som var 1. Mai og 1. November, kunne man ofte se bønderkarlene køre deres klædeskabe til

deres nye tjenestested med hestevogn. Dres havde sit store skab stående ude på loftet. Det havde en stor skuffe i bunden og den fik vi senere brug for. Henne ved døren, som nærmest var en stor lem med hasper, var kontakten til lyset, fra denne gik en snor op til loftet, langs loftet, og ned mellem hovedgærderne ved sengene. Så var man fri for at stå ud af sengen for at slukke lyset. Vinduet i endegavlen var stort, men kunne ikke lukkes helt, det var et stort problem om vinteren.

Et ældre billede af Jens i brandværnsuniform

Kontrakten

Min lærekontrakt så således ud.

Læretid 4 år

Kost og logi i 4 år

Løn det første år lig med 0,00 kr.

Løn det andet år 50.00 kr. for hele året med udbetaling pr. 1. november

Løn det tredje år 75.00 kr. for hele året.

Løn det fjerde år 125.00 kr. for hele året. Her var kommet en lønforhøjelse på 25.00 kr.

Ravsted

Ravsted ligger på hovedvejen midt imellem Løgumkloster og Tinglev. Når man kommer fra Løgumkloster, så er det første man møder nogle bøndergårde på højre hånd, lidt tilbagetrukket fra vejen. Det første almindelige hus på højre hånd er bagerens. Bagermesteren hed Peter Petersen og han var gift med min læremesters søster Misse. Tjelle Tjellesen havde købmandsbutik og kro i en nyere bygning overfor bageren. Lidt bag ved Tjelle lå Hansens Gæstgiveri. Fortsætter vi ad hovedgaden, møder vi cykelsmeden. Han hed Andreas Hansen og var en ældre bror til min mester. Min mester havde købt smedjen af ham. Så kommer vi til et hjørne, her lå Statens Jordlovsudvalg, som drev landbrug og der var Forsamlingshus i samme bygning. Fortsætter vi, så kommer vi forbi slagteren på højre hånd, den anden smed på venstre

hånd, derefter rutebilejer Tram, som kørte bus fra Ravsted til Åbenrå.

Længere sydpå i udkanten af byen lå et snedkeri, som også kom til at spille en vigtig rolle i mine læreår. Går vi tilbage til hjørnet ved Statens Jordbrugsudvalg og går ned ad vejen der, så lå barberen på venstre hånd. Barberen, som det hed dengang, var indsat i Fårhus, det der også blev kaldt for Frøslev. Han havde været for aktiv under besættelsen. Konen havde ansat en ung barber som skulle varetage hårdklipning og vask samt barbering. Dres og jeg sad ofte i salonen i vores middagspause, her var jo varmt og så kom vi også i snak med nogen. Her var det meget ofte en karl, han hed Ingemann, der var ansat i Statens Jordbrugsudvalg, der sad i stolen. Han fik mindst vasket hår to tre gange om ugen og så fønbølget bagefter. Bønderkarlene tjente gode penge, det indrømmede de selv, og mulighederne for at bruge dem i byen var jo meget begrænset. En dag præsenterede Ingemann os for en helt ny Nimbus motorcykel i sølvgrå, som han havde købt kontant. Den var virkelig flot og blev beundret af alle. Han susede vildt rundt i byen om aftenen, det blev så vildt, så han selv blev bange. Han havde vel motorcyklen i et par måneder, så solgte han den og købte en hest i stedet. Det var så hyggeligt om aftenen, når man stod ved bagerens hjørne og se Ingemann komme ridende. Så bandt han hesten uden for Tjelle's kro og gik ind for at få sig en øl.

Efter barberen på venstre hånd lå der en gartner. Han har vel været omkring de 30 – 35 år og han var helt skaldet, det var han meget ked af. Jens og mig var der engang for at indrette badeværelse og toilet, og da talte han ikke om andet end alt det han havde forsøgt og ofret på det hår. Han fik ikke mere hår i den tid jeg var i byen.

Over for gartneren boede en daglejer med kone og masser af børn. Jeg ved ikke, hvor mange børn der var, men der var mange. Man sagde i byen, at når hun skulle føde, så var det lige som at smutte mandler. Det var hurtig overstået og så kunne hun fortsætte med sin daglige dont.

Længere fremme på venstre hånd lå der en købmandsforretning gemt under store skyggefulde træer. Så lå der to små huse ved siden af købmanden og overfor disse lå så Petra og Jenses hus. Det var det sidste hus på vejen, der førte ud på heden og ud til Hyndingholm, som var en samling husmandssteder. Der var vel seks, syv stykker som lå spredt i landskabet. I et af disse husmandssteder blev jeg født.

Når vi går lidt tilbage og drejer ned af vejen overfor købmanden, møder vi på højre hånd karetmagerens hus og værksted. Lige overfor boede vognmanden Niels og hans kone Bodil Christensen. Så kommer vi til mejeriet, som var privatejet, og privatboligen lå ved siden af mejeriet.

Lidt længere ud af vejen lå der så de bøndergårde, som man kunne se på højre hånd når man kom ind til byen ad hovedvejen. Over for mejeriet lå en skomagerbutik på et hjørne og drejer vi ned ad vejen her, så lå der en gård på venstre hånd med en stor have og masser af æbletræer ud til vejen. Det var her vi hentede forsyninger til vinteren og puttede ned i skuffen i Dreses klædeskab. Længere fremme lå så

urmageren, guldsmeden og radioforhandleren alt i en butik. Ved det næste hus er vi så fremme ved bageren.

Fortsætter vi lige over hovedvejen har vi Tjelle på højre hånd og Thomas Gæstgiveri på venstre. Så kommer vi ud på en lille sidevej, drejer til venstre og møder kirken på højre hånd. Nede bag ved kirken, lidt gemt, lå det hus hvor Thomas og Pauline boede. Det var mit tilflugtssted i begyndelsen. Thomas og Pauline var gamle naboer til min mor og far på Hyndingholm i 1920'erne og begyndelsen af 30'erne, og min mor havde holdt forbindelsen ved lige med dem hele tiden. Pauline var også stærkt involveret i, at jeg fik min læreplads hos Jens, for var der nogen som kunne tale for en sag, så var det Pauline.

Over for kirken lå et langt, hvidt hus lidt under gadeniveau, der var en systue. Ved siden af dette lå en manufakturhandler. Manufakturhandleren var ivrig gæst i Hansens Gæstgiveri flere gange om dagen, det var meget ofte at konen måtte hente ham på kroen. Efter kirken kom skolen, som var det sidste hus i udkanten af byen.

Smedjen, da Jens bror Andreas havde den. Andreas til højre Og Stine, hans kone, til venstre. Oppe i gavlen var vores kammer. Det store vindue er køkkenet, det var her postbudet altid afleverede posten og nyhederne fra by og omegn.

Den første arbejdsdag.

Klokken 7 om morgenen kaldte Petra på os. Om sommeren var det kl. 6.00. Vi stod op omgående og gik ned i værkstedet, hvor vi blev mødt af to jagthunde, som kom ned fra smedeloftet. Trofast var gammel og havde svært ved at komme ned, hvorimod Leddi var en ung hund og var meget hvalpet. Jeg tror at Leddi egentlig hed Lady, man var vel ikke så god til engelsk på disse kanter. Leddi havde selvfølgelig skidt flere steder i værkstedet og det var selvfølgelig yngstelærningen der skulle

fjerne det. Det gjorde den i den tid vi havde den. Så blev der tændt op i essen, det var fast rutine i alle årene. Klokken 8 blev der kaldt til morgenmad som bestod af rugbrød ad libitum med grevafedt og salt plus 1 stk. franskbrød. Nøjagtig samme meny gav det til eftermiddagskaffen i alle årene. Til eftermiddagskaffen spiste Dres og jeg ca. 10 rundtenommer hver, så der gik noget brød til hver dag. Der blev arbejdet til kl. 12, så var der middagsmad og middagspause til kl. 1. Klokken 3 var der eftermiddagskaffe og klokken 6 aftensmad og fyraften.

Efter maden skulle vi jo vaske os, for man bliver sort, når man har gået i en smedje hele dagen. Vi havde en kraftig træspand, som om dagen stod ved ambolten med vand i og brugtes til afkøling af jernet, hesteskoene og andre ting. Den blev selvfølgelig noget snavset efter en dags brug, men den blev skyllet til fyraften og fyldt med frisk vand og det vaskede vi os så i. Det må have været en spand af meget god kvalitet, for den holdt i alle de 4 år jeg var i lære.

Vandhanen var i den ende af værkstedet, som lå op ad huset og der var sat et bræt op på væggen som hylde, hvor vores sæbe og tandbørste m.m. blev anbragt. Om vinteren var hanen meget ofte frosset, selv om dagen kunne det være så koldt i værkstedet, at den frøs til. Så kunne vi ikke blive vasket før den var blevet tøet op. Engang imellem skulle man jo også vaskes noget mere end bare ansigt, hænder og arme. Etagevasken foregik oppe på smedeloftet, et loft med et meget tykt lag sod og støv. Det var deroppe hundene sov. Al den røg og os fra essen, som ikke gik gennem skorstenen gik derop og lagde sig. Så blev træspanden båret derop sammen med sæbe og håndklæde og så kunne man uforstyrret vaske sig. Dres havde det jo nemmere, han tog altid hjem i weekenden til mor og far som boede ca. 4 – 5 km udenfor byen. Her kunne han så få sit bad. Sådan foregik det i alle fire år.

Jeg følte mig så nogenlunde ren efter den første dag og gik så hen til Thomas og Pauline for at fortælle dem, hvordan den første dag var gået og for at få ligesom lidt hjemlig hygge. Jeg tilbragte mange aftener sammen med dem, specielt nu hvor det blev koldere og der ikke var andre steder end kammeret og gaden man kunne være på. Begge steder var det næsten lige koldt.

Jeg stiftede også bekendtskab med vores toilet den første dag. Det var indrettet i den sidste halvdel af værkstedet, hvor den ene halvdel var åben, det var der hestene stod, når de skulle have skiftet sko. Den anden halvdel var et lukket rum, hvor der var reservedele og andet ragelse. Her i et hjørne var vores lokum. Det var med spand, hvis indhold engang imellem skulle graves ned omme i haven i nærheden af hønsegården. Tømning af denne var selvfølgelig yngste lærlings job. Men vinteren var hård, jorden var frosset og spanden blev fyldt, den blev overfyldt, så da det endelig blev tøvejr og der kunne graves et hul, så var der nok tre spande fuld. Her hjalp Dres mig med at gøre vores lokum nogenlunde anstændig igen. Det væmmelige ved det lokum var også, at vi kunne se rotterne havde løbet rundt i lortet. Det var ikke særlig rart. Der var også rotter oppe på loftet hvor vi sov. Vi vågnede

en nat ved, at der var noget der peb og skreg. Det var en rotte, der var gået i fælden. Den var blevet fanget på det ene lår. Da vi kom derud, havde den maset så meget, at skindet var flået af låret. Vi fik knaldet den en med en bøjle fra Dreses klædeskab så vi kunne få nattefred.

Den første vinter

Og vinteren kom, også med en masse sne. En tidlig morgen kom der en mand ridende gennem snemasserne og standsede på gårdspladsen. Det var snekongen, en, der af sognerådet var blevet udpeget til at sørge for at vejene blev ryddet for sne. Hver husstand skulle stille med en snerydder og snekongen meddelte så, hvor man skulle gå hen og rydde. Det var selvfølgelig yngste lærlings job. Skovlen blev smurt ind i remvoks, som normalt brugtes til drivremmene til vores maskiner, det gjorde, at sneen ikke klistrede fast på skovlen. Her mødte jeg så helt andre folk end dem der kom i smedjen og lærte dem at kende. Der var ikke noget der hed sneplove på de kommunale veje dengang. Det var jo meget vigtigt, at vejene blev ryddet, så mælkevognene kunne komme til mejeriet. Holdbarheden på mælken var begrænset, man havde ikke køleanlæg på gårdene på den tid. Vi fik ryddet det stykke vej, som jeg var med på, men i nattens løb feg det igen og vejen blev lukket på ny. Nu skulle den bare kastes endnu højere op for at komme af med den. Sneen lå over mandshøjde og det var svært at få den væk.

Man var også begyndt at bruge store hestetrukne slæder, hvor man så kørte tværs over markerne hvor der ikke lå så meget sne for at få mælken til mejeriet. Det var en slem vinter. Dres og jeg frøs bravt oppe i kammeret, selv om vi havde prøvet at lukke hullerne ved vinduet med tvist og klude, så kunne vi ikke holde kulden ude. Den eneste varmekilde vi havde, var en ekspansionsbeholder, og den gav ingen større varme fra sig. Vi havde strømper og en trøje på, det hjalp lidt.

I værkstedet var det også koldt. Det var tit vi hældte nogle glødende kul fra essen i vores træsko og rystede dem lidt, det gav lidt varme på fødderne et kort øjeblik.

De første vintre kom Jens tit kort før morgenmaden, kort før middag og kort før fyraften, så skulle der smedes hestesko. Det blev som regel til 4-6 stykker. Det gav varmen. Man kunne den gang ikke købe de fabriksfremstillede hestesko som man havde brug for. Men de sidste år af min læretid var Jens ikke så meget i værkstedet mere, han kom heller ikke så tidlig op om morgenen. Det var efter han havde fået et hedeslag.

Vi havde også en vinter hvor vi tæde vandledninger op. El-selskabet hjalp os med udstyret. Der blev sat en elmåler på vores svejsetransformator og vi lånte nogle lange specielle kabler. Vi fik udstyr så vi kunne tappe strøm direkte fra luftledningerne. Transformatoren blev hejset op i bagsmækken på vores Ford 29 og så kunne det gå løs. Det var et koldt job. Når kablerne var tilsluttet til en frossen og en åben vandforsyning og strømmen var sat til, var det bare med at vente indtil der kom vand ud af den frosne hane.

Men vinteren sluttede også og det blev varmere. Jeg kan huske, at jeg blev sendt ud på en mark i nærheden for at få en pumpe til at virke. Det var tegn på at foråret var nær. Om foråret kom kreaturerne på marken og så skulle pumpen være klar, så de kunne få vand. Det var en dejlig, lun solskinsdag. Da jeg var færdig med pumpen lagde jeg mig på ryggen i græsset og nød det dejlige vejr, så så jeg at syrenerne snart skulle blomstre. Denne dejlige forårsdag fik jeg nydt i fulde drag.

Der var altid travlhed med pumperne om foråret. Der var ikke naturlige vandforsyninger ude på markerne i form af vandløb eller mergelgrave. Derfor måtte man sørge for vand på anden måde. På grund af, at grundvandstanden var forholdsvis høj, kunne man nemt få vand med et simpelt pumpesystem. Vi tog et rør i ca. en arms tykkelse på halvanden meters længde, varmede den ene ende i essen og smedede den i en spids. Så borede vi en masse huller i dette rør og loddede et forzinket kobbernet, en slags filter, over hullerne og forlængede røret med et almindeligt rør. Ude på marken blev dette så banket ned med en stor forhammer indtil røret med filtret var sådan ca. 3 meter nede. Vi var som regel to der bankede samtidig i en jævn takt. Afhængig af jordbunden kunne dette arbejde tage kortere eller længere tid.

Vi var engang ude på et husmandssted, hvor pumpen skulle sættes ned i marken lige ud for selve beboelsen. Hele familien var forsamlet for at betragte vores indsats. Det blev den hårdeste omgang vi nogensinde kom ud for. Det var en eftermiddag, solen skinnede fra en klar himmel. Dres og jeg bankede løs og røret flyttede sig næsten ikke, Jens gav også et nap med, det plejede han ellers ikke at gøre. Vi har nok stået og banket i over to timer før røret var nede i den rette dybde. Da vi var ved at skrue pumpen på, kom Jens med en lille henkastet bemærkning om at det ville være dejlig med en gang spejlæg. Ja, sagde konen og gik ind og lavede spejlæg til os. Vi pakkede sammen og kom ind i køkkenet og der var virkelig tre spejlæg til hver. Vi kørte så hjem efter måltidet og læssede værktøjet ud af bilen og så var det næsten fyraften. Til aftensmaden serverede Petra spejlæg, fordi hun syntes det var så længe siden vi havde fået det. Jeg ved ikke om Jens havde fortalt hende, at vi havde fået spejlæg tidligere, men han sad der med et smørret grin.

Jens kunne godt komme med nogle sjove bemærkninger engang imellem. Jeg kan huske en dag, Frits sad som sædvanlig hende ved siden af faderen. Frits havde vidst nok tygget temmelig længe på sin mad så Jens spurgte ham "blir det te much i æ mund"(bliver det til gødning i munden)

En anden gang, hvor vi skulle ud på en større gård for at reparere noget, kørte vi ind til samme lille husmandssted. Ladeporten stod åben og Jens kørte helt ind i laden og blev siddende i bilen. Konen kom løbende ud med alle ungerne i hælene og sagde: "Hvad vil i, vi har da ikke sendt bud efter jer". "Jeg har hørt, i havde gæster i går, så der må være nogen kager i overskud" sagde Jens. Når man kender det Sønderjyske Kaffebord, så ved man, at der altid er masser af kager. "Jeg går ind og laver kaffen med det samme" sagde konen og ilede af sted. Vi blev bænket

i køkkenet og der blev serveret lagkage og en masse andre kager og vi guffede i os.

Således styrket kunne vi køre ud på den store gård og lave det arbejde vi var kørt af sted for.

Når der skulle være hingstekåring, fik vi altid travlt. Jens var meget god til at lave specielle sko til hingstene. De kom langvejs fra med deres dyr. Skoene blev lavet af 1 tomme firkant stål. Der måtte ikke være hage(hæl), på når de skulle "ride" på hoppen kunne de skade hoppen. Skoene blev smedet flade fortil og tilpasset hoven, så de passede perfekt. I de tilfælde, hvor hoven var lidt for lille i forhold til hingstens størrelse, blev skoen gjort lidt større, så den lå lidt udenfor hovens kant. Når så hoven var pudset og smurt kunne man ikke se at der var snydt lidt.

Der var også de gange hvor kreaturerne skulle have beskåret deres klove. Klovene havde mange gange vokset sig så store at dyrene havde svært ved at gå. Men ved disse dyr kan man ikke bare løfte benene op og beskære ligesom man kan ved en hest. Det var altid et værre cirkus når vi skulle i gang med det. Der skulle bruges en af de gamle landbrugsvogne. Der blev stukket en træstamme gennem baghjulene i knæhøjde og den skulle tøjres godt fast. Så blev dyret tøjret på langsiden af vognen med bagenden mod træstammen. Det kunne godt tage nogen tid. Der blev så lagt et reb om anklen af bagbenet og så skulle benet trækkes op over træstammen. Som regel efter en lang kamp fra begge parter lykkes det at tøjre benet fast til stammen. Så kunne Jens gå i gang med jobbet. Han stod altid med ryggen mod dyret, og en dag gik det galt. Køerne har det sådan, at de får meget hurtig tynd mave når de bliver bange og nervøse. I dette tilfælde blev der pludselig lukket op for rynkehullet og det væltede ud med en tynd grøn vælling som løb ned af Jenses ryg, ned i hans baglommer til tegnebog med mere og ned af benene. Han blev sur og jeg havde meget svært ved at holde masken. Det så da skægt ud.

Når dyrlægen nogle gange skulle kastrere en unghest bad han nogle gange om at få mig med. Jeg skulle være bremsemand. Kastreringen foregik på den måde, at vi spændte en manchete på hver af hestens ben, i manchetten sad der en ring og gennem denne blev der trukket et reb. Rebet blev så trukket gennem ringene og når vi så langsomt trak til, fik vi hesten væltet om på siden. Så gjorde dyrlægen klar til operationen. Jeg gjorde så klar med bremsen, som var et stykke reb på tykkelse med en tøjsnor og var monteret på en slags håndtag med en løkke så stor så hestens mule lige kunne være der. Når bremsen sad løst på mulen var jeg klar og ventede kun på dyrlægens ordre. Når han så sagde nu, strammede jeg bremsen så hesten følte smerte i mulen, som er meget følsom, samtidig klippede lægen første gang, det hele gik så hurtigt, at hesten ikke reagerede på klippet. Bremsen blev så løsnet indtil næste indgreb. Jeg kan endnu høre denne ligesom knirkende lyd fra klippet.

Vi havde også tyreringe liggende på lager. De skulle altid pudses inden de kunne bruges, for de var altid meget rustne. Men at sætte en sådan ring i gav aldrig problemer.

Gårdejer Gad kom ofte til byen i hestevogn og skulle handle. Så blev hesten spændt fra hos os mens han gik i byen. Jeg hjalp ham altid med at spænde fra og til, det gav så en drikkeskilling hver gang. Men pludselig en dag dukkede han op i en Jeep. Så var det slut med den indtægtskilde. Dres og jeg var meget interesseret i dette køretøj, det var jo noget helt nyt. Vi skulle selvfølgelig pille ved det hele, men så dukkede Gad pludselig op. Men der blev ikke skældt ud, men tværtimod fik vi en forklaring det specielle ved dette køretøj. Han var meget stolt, for han var den eneste der havde den slags køretøj i byen og omegnen.

Med den indtægt som vi havde, var det nødvendig med et supplement. Dres kendte bønderne på egnen, og vi blev enige om, at han skulle prøve at kontakte nogen, som vi kunne komme til at hakke roer for. Det var forår og roehakketid. Det lykkedes at få stillet en mark til rådighed og vi tog hver aften af sted efter fyraften og hakkede roer. Men de par timer vi havde til rådighed hver dag var ikke nok til at vi kunne blive færdige til tiden, så derfor måtte bonden overtage resten. Men vi fik da nogle skillinger ud af det.

Det næste job jeg fik, var at holde øje med en griseso som skulle fare, d.v.s. føde. Det var Pauline, der havde henvist til mig, da Thomas var blevet spurgt om han ville holde øje med soen i nogen timer om aftenen. Karlen som skulle have passet den, skulle nemlig til et møde. Jeg mødte op på Statens Jordbrugsudvalg og fik anvisninger på, hvad der skulle gøres. Når grisene kom ud, skulle man sørge for, at al slim blev fjernet fra mund og tryne, tørres med lidt halm og lægges ud til siden, så soen ikke kom til at lægge sig på den. Det gik meget fint, jeg havde da fået ordnet nogen stykker inden karlen kom igen. Det gav to kroner til kassen.

Jeg spurgte Niels, vognmanden, en dag om jeg kunne komme med på mælketuren en søndag, det kunne jeg godt. Vi aftalte, at han skulle kalde på mig om morgenen, når han hentede køerne på marken. Køerne skulle hjem i stalden så Bodil, hans kone, kunne malke dem. Han kastede sten op på ruden om morgenen og jeg var hurtig færdig og mødte ham og køerne på vejen. Da køerne var kommet i stald, kørte vi af sted med lastbilen ud til gårdene for at hente mælken. Det var tungt at løfte mælkejungerne op på ladet, men jeg lærte teknikken. Ved mange af gårdene var der sat en seddel på jungerne med bestilling af morgenbrød og andet hos bageren. Det blev mit job at holde styr på alle sedlerne. På vejen tilbage til mejeriet holdt vi så ind hos bageren og afleverede sedlerne. Jungerne blev læsset af på mejeriet og mælken blev vejlet ind og vi fik returvarer i form af futmælk, d.s.s. skummetmælk, og kærnemælk. Så kørte vi tilbage til bageren, hvor vi fik en stor kurv fyldt med poser med rundstykker og brød udleveret. Ude på gårdene blev poserne så afleveret de rette steder, det var jo mit job og så gik det hjemad. Hos bageren afleverede Niels kurven og købte en stor pose rundstykker, som vi tog med hjem til Bodil som havde kaffen klar. Her gav det så rundstykker ad libitum, det var bare dejligt at spise sig mæt i rundstykker. Udover det røg der også to kroner i kassen. Men det bedste ved det hele var rundstykkerne. Niels og jeg har taget mange søndagsture sammen.

Mejeriet. Privaten til højre.

En søndag efter mælketuren spurgte Niels om jeg ville med til Rømø. Han skulle køre mursten over til det sommerhus som mejeristen (det var ham som ejede mejeriet) var ved at få bygget. Den var jeg med på og Niels hentede så nogle madpakker inde hos mejeristens kone som var beregnet til os to og så til de håndværkere som var på Rømø. Vi læssede murstenene i en lille by på vestkysten som hed Brøns og kørte så over dæmningen ud til Rømøs vestkyst, hvor sommerhuset blev bygget. Niels delte madpakkerne ud, men der var en i overskud. "Den er til os" sagde Niels, "vi har det hårdeste arbejde". Han vidste godt, at jeg kunne spise meget. Det var nogle rigtig dejlige madder konen havde smurt.

På Rømø var vejene til sommerhusområdet endnu ikke lavet. Det var mere sand end det var vej. Man havde strøet en masse halm på vejene, så bilerne kunne køre nogenlunde sikkert. Der var en vej mod vest, den var den bedste og den var ensrettet. Den anden vej lå lidt sydligere og var knap så god, den var også ensrettet og det var her der kom en personbil imod os da vi skulle tilbage til fastlandet. Jeg kiggede på Niels og spurgte "Hvad nu". "Vi kører bare" sagde han på sin sindige måde. Den modkørende måtte ud i sandet, vi kunne ikke hjælpe ham, for det var bare om at holde et jævnt tempo.

Vi var ovre på fastlandet en gang til, for at hente et læs mursten, de blev alle læsset med håndkraft. Da vi også havde læsset dette læs af, så var håndfladerne helt tyndslidte af al den stenhåndtering. Til fyraften blev vi alle læsset op på ladet af lastvognen og så gik det hjemad i Nielses sindige tempo. Selvom vi prøvede at lokke ham til at køre hurtigere, vi ville jo gerne hjem så hurtig som mulig, så holdt han det sindige tempo. Når jeg kørte med Niels, selv på længere ture, så var der ikke den megen snak os imellem. Det vildeste han kunne gøre, det var når

han udbrød i sang. Så sang han: En lille gul kanariefugl med træbien (ben) og gummihjul. Det var vist noget han selv havde bikset sammen.

Niels var mellemmand mellem mejeristen og mig, og en dag kom han og spurgte, om jeg ville montere en ny hestetrukken mælkevogn med nyt beslag. Dengang kunne man ikke købe færdige beslag til den slags, alt skulle fremstilles i hånden. Alle hængsler, alt låsebeslag, afstivninger m. m. skulle laves i hånden. Det var en større opgave. Jeg tog imod tilbudet og så kom de med vognen ovre fra karetmageren, som havde lavet alt træarbejdet. Det var bare med at komme i gang. Det blev færdigt, og så kom problemet med prisen. Niels spurgte, hvor meget det kom til at koste, det var svært for mig at sætte en pris, så det blev Niels der forhandlede pris med mejeristen, og han fik forhandlet en god pris til mig. Alle materialer der medgik, blev noteret i kontobogen, det var Jens der skulle have penge for det.

Jeg fik også en del mindre jobs, blandt andet hjalp jeg nogle gange medhjælperen på mejeriet med at lave smørdritler. Det samme som fastelavnstønder. Vi plejede at konkurrere om hvem der kunne lave flest, men det var altid ham der vandt.

Mejeristen, som han blev kaldt, ejede mejeriet og en stor gård udenfor byen. Han var millionær, og det ville jo sige noget dengang i 1940. Han havde to biler, en til sig selv og en til konen. Dengang fik man tildelt benzin i forhold til hvor mange biler man havde. Jeg tror ikke konen nogensinde havde kørt i hendes Vauxhall. Han havde selv en Citroen, en af de lange flade. Han stoppede mig en aften, da jeg var på vej i byen og spurgte, om jeg ville med på hestehandel. Det ville jeg selvfølgelig gerne. Så gik det over stok og sten af de dårlige markveje.

"Det er noget andet end at køre i Jenses Ford 29" sagde han, det måtte jeg give ham ret i.

Når det en forårsdag var regnvejr, så vidste vi, at det blev en meget travl dag. Så kunne bønderne ikke komme ud i marken at arbejde, men så kunne de komme til smeden for at få skiftet sko på hestene. Disse dage var ualmindelig hårde at komme igennem. Både Dres og jeg havde ondt i ryggen, når det var fyraften, det var noget af det værste i min tid som lærling. Hele smedjen var fyldt med heste og vi kravlede nærmest rundt i mellem benene på disse. At vi ikke kom til skade er næsten ikke at forstå, fordi der engang imellem opstod uro, når der var så mange heste inde i værkstedet samtidig. Det var bonden eller karlen der skete noget med, enten et trykket ribben eller noget andet.

Trofast blev aflivet, den var blevet stiv i lemmerne og kunne ikke bruges til jagt mere. Leddi ved jeg egentlig ikke, hvor den blev af, jagthund duede den iverfald ikke til. Men en dag da vi kom ned i værkstedet, så stod der en dejlig, sort jagthund. Det var King. King var en jagthund af 1. klasse. Der var mange jægere der kom og lånte King, når de skulle på jagt, og King elskede det. Vi lærte den at springe gennem tøndebånd og mange andre ting, den var utrolig lærenem. Den var også min tro følgesvend i middagspausen, når jeg kørte til bageren for at få lidt dessert i form af kager. Det havde altid været sådan, at alle kunne komme

i værkstedet, der var aldrig låst af, hverken dag eller nat. Men efter Kings ankomst var der sket en ændring. Det var meget ofte når vi kom ned i værkstedet efter middagspausen, at der stod en mand, som ikke turde flytte sig. King stod foran ham og viste tænder og snerrede og ville ikke lade ham forlade værkstedet.

Fritz, sønnen i huset på 5 år, var også meget glad for King. Han lagde ofte armen omkring Kings hals og som børn jo oftest gør, var det ikke blidt. King havde flere gange knurret af ham, og når Jens hørte det, så fik den en kraftig irettesættelse. Fritz var meget i værkstedet og om sommeren gik han altid med bare fødder. Vi var meget bange for, at han skulle komme til at træde på nogen af de varme jernstumper, som så tit lå rundt omkring. Men der skete heldigvis aldrig noget i den retning. Men en dag gik det alligevel galt. Fritz og King havde leget sammen et stykke tid og pludselig hylede drengen op. Blodet strømmede ud fra et sted i nærheden af det ene øje. Petra og Jens kom styrtende ud fra privaten opskræmt af det høje hyl. De var nødt til at køre til lægen med drengen og det var en tur på ca. 13 km. Lige før de kørte, gav Jens mig den besked, at jeg skulle køre ud til Freitag og få aflivet King. Freitag var en mand som havde en hundekennel i udkanten af byen og han klarede den slags jobs. Han havde også aflivet den gamle Trofast i sin tid. Det var jo en rigtig kedelig ordre at få. Det var omkring ved middagstid, så jeg kørte lige den sædvanlige tur til bageren for at få nogle godbidder både til mig og King. Derefter den tunge vej ud til Freitag, som ikke ville tro hvad jeg sagde. Han kendte jo King og vidste hvor dygtig en jagthund han var. Jeg forklarede ham årsagen og jeg forstod, at han vurderede handlingsforløbet lidt anderledes end Jens. Jeg cyklede så hjem og fortsatte arbejdet. Jens og Petra kom hjem med Fritz, som havde fået forbindelse på, men som jeg forstod på Petra, så havde det set værre ud end det var. Jens spurgte straks, om jeg havde været hos Freitag med hunden, det havde jeg jo. Han gik så rastløs rundt i værkstedet et stykke tid indtil han pludselig for ud af døren og kørte af sted. Han kørte selvfølgelig ud til Freitag for at stoppe aflivningen. Men det var desværre for sent. Freitag havde ventet temmelig længe med at gøre det, og det var lige sket, da Jens ankom. Der var stor sorg i huset. Vi fik ikke hund igen i min tid.

Landpostbudet kom hver dag når vi sad ved middagsbordet. Så blev køkkenvinduet lukket op og posten afleveret og de sidste nyheder fra land og by blev fortalt. Det var dagens nyheder. En dag var der også et brev til mig, som ikke var fra min mor. Det var en indbydelse til Hannes fødselsdag. Jeg kendte ikke nogen Hanne, så det måtte jeg have opklaret til middagsmødet hos bageren. August, bagerlærlingen og karetmagerens søn, han måtte vide det, han var født i byen. August havde også fået indbydelse, men kendte heller ikke en Hanne. Men adressen sagde ham, at det var over for kirken i huset hvor der var systue. Vi blev enige om, at det nok var bedst at følges ad den dag, så vi kunne støtte hinanden.

På dagen fulgte vi så ad, og det var det lange, lave, hvide hus overfor kirken. Da vi kom ind, blev vi modtaget af Hanne, som viste sig at være en dame på vel ca. 35 år og det var hende der ejede systuen. Der var kommet en del andre unge mennesker og der var dækket fint kaffebord i

selve den store systue. Ved kaffebordet blev der snakket meget. Jeg kendte ikke mange af dem, der var til stede. Men så tog Hanne ordet og kom med en slags forklaring på, hvad det hele gik ud på. Da der ikke var nogen steder man kunne gå hen om aftenen andet end gaden, så ville hun gerne stille systuen til rådighed nogen dage i ugen, så vi kunne hygge os og have det rart sammen. Diskussionen kom i gang og det endte med, at vi fik dannet en idrætsforening, som til sommer skulle arrangere en idrætsdag, hvor vi inviterede de andre småbyer til at deltage. Det blev til utrolig mange hyggelige stunder og oplevelser i den systue. Hanne kom også med den ide, at vi kunne lave en teaterforestilling. Der var mange gode ideer som vi kunne gå i gang med.

Af Jens Aage har jeg fået at vide, at Hannes gravsted stadig bliver passet, selv om hun døde for 40 år siden, som tak for hendes store arbejde for ungdommen.

Til fastelavn spurgte bagersvendene mig, om jeg ville hjælpe dem med at bage fastelavnsboller om søndagen. Jeg blev sat til at passe ovnen, d. v. s. at sætte plader med boller ind og tage de færdig bagte ud. Det var et godt job. Hver gang der kom en færdig bagt plade ud, så duftede det vidunderligt og man blev jo nødt til at smage. Der blev bagt utrolig mange boller og der blev smagt på utrolig mange. Da vi var færdige, påstod en af svendene at han havde talt de boller jeg havde spist og at det var 40 boller. Det troede jeg ikke på, men jeg havde spist mange. Da vi var færdige med at rydde op gik bagerne op for at sove og jeg gik hjem for at få noget kaffe. Der stod også kaffe klar med rugbrød og en fastelavnsbolle, men den var kold og smagte ikke så godt som de varme. Men jeg kunne ikke være bekendt ikke at spise den.

Jeg var tit inde hos bagersvendene i bageriet, der faldt altid noget af. Nogen gange lavede de bollekamp, hvor de smed rundt med bollerne efter hinanden, men bollerne blev altid pænt samlet op bagefter og lagt på plade igen, så de kunne komme ind i butikken.

Da August, bagerlærlingen, havde fået ny overmund, skulle de to svende og August konkurrere om hvem der hurtigst kunne vende overmund uden at bruge hånden til hjælp. August kom til at tabe sin på gulvet så den knækkede og han måtte hjem og fortælle faderen, at det var disse karameller der var skyld i miseren. Det var dyrt for karetmager Kirsten.

Jens gik meget på jagt, og han skød også meget. Ofte kom han hjem med en hare eller to som blev hængt ude bag ved garagen under tagskægget. Der hang de længe, de hang meget længe. Men så en dag fik man så stukket sådan et dyr i hånden med besked på at flå den. Det med at tage pelsen af en hare var ikke så slemt, det værste var at tage indvoldene ud, for var der noget der stank, så var det dem. Men Petra forstod at tilberede haren så den smagte vidunderlig. Det samme var det når vi fik andesteg eller regnsøver, hun kunne virkelig få det til at smage. Det var noget andet end hvidkålssuppe, som vi fik temmelig ofte, der var ikke andet end hvidkålsblade i, ikke noget fyld. Dres og jeg sagde altid når vi havde spist suppen, nu skal vi lige ud og tis og så er suppen væk.

Petra kom en dag og sagde, at hun godt ville have slagtet de sidste høns fra hønsegården. Dres og jeg gik i gang med huggeblok og økse. Dres skulle holde hønen mens jeg skulle holde hovedet og så hugge halsen over med øksen. Men da øksen faldt, gav det selvfølgelig et sæt i hønen, Dres blev forskrækket og slap og hønen løb ned gennem værkstedet med blodet sprøjtende til alle sider, så de hvide vægge blev godt sprøjtet til. Det var utrolig så meget blod der kunne være i sådan en høne.

Det kan godt være, at økonomien til tider var lidt stram hos smeden. Jens skrev kun regninger ud to gange om året og kørte selv ud med de fleste. Økonomien hos husmændene var også meget stram, så derfor måtte Jens i nogle tilfælde forhandle sig frem til en løsning i form af naturalier og lignende. Det kunne være en slagtegris, en gås eller græsning for Jenses ridehest eller andet.

Jens havde været ved husarerne, mens han var soldat, så ride det kunne han. Der var nogen gange, når hestene ikke ville makke ret, når de skulle have nye sko. Så tog Jens seletøjet af dem, smed sig op på ryggen af dem og så gik det i fuld galop ud af den sandede vej mod Hyndingholm. Når de kom tilbage, var hesten blevet godt træt og gav os ikke yderligere problemer. Både Jens og Dres var ivrige deltagere ved de årlige ringriderstævner og kæmpede ofte om de første pladser.

Der var et år, hvor Dres var blevet konge, så blev han året efter afhentet af nogle ryttere som så skulle have serveret en lille drink. Dres havde været ovre hos købmand Laustsen og købe en Sauterne, en slags hvidvin, som Petra hjalp med til at servere. Det var meget hyggeligt.

Dres var meget god til ridning. Det var tit han blev bedt om at ride en unghest til. En unghest, som aldrig har haft en rytter på ryggen kan være meget vanskelig at have med at gøre. Men Dres kunne blive siddende på hesten og efter et stykke tid kunne han som regel styre dyret. Jeg var med ham engang sammen med nogle bønderkarle, som ikke selv turde sætte sig op på hesten. Mens Dres red rundt med unghesten lokkede karlene mig til at hoppe op på en af de andre heste der var på marken. De sagde den var redet til. Jeg var dårlig nok kommet op at sidde før jeg fik en lufttur og røg i græsset. Karlene fik et ordentligt møgfald af Dres, når de ikke selv turde skulle heller ikke lokke andre til det, sagde han.

En sommer havde Jens fået solgt en ny selvbinder til en gårdejer. Den blev leveret i store trækasser og vi skulle samle den. Instruktionerne var alle på engelsk og der var ikke andre end mig, der havde haft engelsk i skolen, så det var bare med at få de gamle kundskaber frem igen. Vi brugte også de varme sommeraftener til hjælp og maskinen kom til at virke perfekt.

Vi havde også opgaven med at skifte mastesikringer i området for el-selskabet. Mastesikringen sad på elmasten udenfor hver enkelt parcel hvor strømmen blev ledet ind til parcellen. Der var to typer sikringer. Ved den nye type kunne man med en speciel stang trække sikringsholderen ud og skifte sikringen og sætte holderen på plads igen. Men ved den gamle type skulle strømmen først afbrydes i transformatorårnet, og det kunne godt ligge et godt stykke fra den defekte sikring. Det betød så at en hel del forbrugere ikke havde strøm mens

udskiftningen blev foretaget. Derfor skulle det gå stærkt med at få klatreskoene og sikkerhedsbælte på og op i masten, skifte sikring, ned igen og tilbage til tårnet og sætte strømmen til.

Jeg skulle engang skifte sikring i Bredevad, ca. 5 – 6 km syd for Ravsted. Men da jeg kom derned på cykel, opdagede jeg, at jeg havde glemt klatreskoene. Jeg turde ikke køre tilbage for at hente skoene, så jeg kravlede op på abemanér og fik dermed en masse træsplinter i lår og ben.

Ved tærsketid spurgte bestyreren på Statens Jordbrugsudvalg Jens, om de kunne låne en mand, da man ikke kunne skaffe folk nok. Det blev et job for mig og jeg blev sat til at stable de pressede halmballer. Det blev til mange halmballer på en dag og jeg knoklede alene med det, så da vi var færdige var jeg dødtræt. Alle der havde været med ved tærskningen stillede så op i kø inde på kontoret hos bestyreren for at få udbetalt lønnen. Da det blev min tur, kiggede bestyreren på mig og sagde: "Nå ja, du er jo lærling, du skal ikke have så meget som de andre". Så blev der råbt gevalt fra daglejerne. "Han har knoklet lige som vi andre, han skal have det samme som os". Sådan blev det så, med en god dagløn, det var mange penge for en lærling. Jens lånte mig jo gratis ud.

Vores mester var kaptajn i det frivillige brandværn og deres udstyr var ikke ligefrem moderne. De havde en hestetrukken pumpe til betjening med håndkraft. Men så fik man bevilling til en motorsprøjte, som blev leveret af et firma i København som hed Meisner-Jensen. Pumpen skulle monteres på en anhænger, som kunne kobles på Nielses lastbil. Da vi var færdige med monteringen, blev den stående i vores værksted fordi det var vinter og den skulle startes en gang imellem. Man ville være sikker på at den virkede, når der blev brand. Niels var ivrig deltager til afprøvningen og en dag, da han kom rygende på sin lange pibe, som hang et godt stykke nede på brystet, så gik det galt. Startsvinget slog tilbage på grund af kulden og ramte mandens pibe så den snurrede en gang rundt i munden på ham ligesom en propel. Piben blev i munden på ham, men kun fordi han havde forsynet pibespidsen med en stor rød gummiskive, nogen, som fandtes på sodavandspropperne dengang.

Der var en dag, hvor Jens havde været ude at køre på firmacyklen og da han kom tilbage, åbnede han den store port ind til værkstedet, slap cyklen så den kørte videre indtil den faldt og skyndte sig ind i privaten. Dres og mig kiggede på hinanden og tænkte, hvad der var sket. Lidt efter kom Bodil, Nielses kone, udstyret med hvid kappe og hvid forklæde og et stykke vandslange om halsen, hun styrede lige ind i privaten. Niels kom sindigt travende bagefter med et smørret grin. Vi fik forklaringen af Niels. De to havde været til en reception og havde der fået en del at drikke, mere en Jens kunne tåle. Niels kunne man ikke mærke noget på.

Der blev også holdt en stor fest engang. Jeg kan ikke huske, om det var en rund fødselsdag eller en slags jubilæum. Hele familien var samlet, alle brødre og søstre sammen med deres respektive. Jeg kendte jo en del af dem fra Højer. Der var også køkken- og serveringspersonale. Jeg sad også med til højbords. Jeg tror, at jeg havde fået lidt rigelig af de våde

varer, for da der skulle serveres kaffe, gav køkkenpigerne mig et viskestykke over armen og satte mig til at hjælpe med at skænke kaffe med mere. Jeg kan huske Jens, han sad for bordenden med et smøret grin.

Så koldt som vinteren kunne være oppe på vores værelse, ligeså varmt kunne det være om sommeren. Kammeret lå lige under loftet, så det var virkeligt varmt. En nat vågnede vi ved en klaskende lyd mod væggene. Jeg kravlede langs med gulvet hen til lyskontakten og tændte lyset. Der sad en flagermus på væggen oppe ved loftet ved benenden af Dreses seng. Dres havde kun lige næsen og øjnene oppe over dynen. Jeg kom i tanker om, at Dres havde en meget lille kuffert stående ude på loftet. Den gik jeg ud for at hente og i samme nu som jeg kom ind igen, fløj flagermusen ned på Dreses dyne og væk var Dres. Jeg fik klappet kufferten omkring musen, lukkede den og stillede den ud på loftet. Næste dag var en lørdag. Da vi havde fået middagsmad og fået gjort rent i værkstedet var det tid til at lukke flagermusen ud. Vi havde slet ikke tænkt på at den kunne være blevet kvalt i den lille kuffert. Men den var sprællevende, da vi lukkede den ud på filebænken. Vi var vist nok lidt bange for den og den hvæsedes også af os. Den sad og sundede sig lidt og så fløj den ned i den anden ende af værkstedet og ud af døren.

Bodil og Niels havde en søn, som var lammet i underkroppen, han hed Hans og havde fødselsdag samme dag som mig. Jeg blev hvert år inviteret til fødselsdag ovre hos Hans, det blev en tradition. Det ene år blev jeg dobbelt så gammel som Hans. Jeg blev 18 og Hans blev 9, det sker kun en gang. Hans var ivrig gæst i værkstedet. Han havde en kørestol med meget små hjul, så han måtte bøje sig langt ned for at få fat i hjulene, men han kom frem. Når han ankom i værkstedet havde han som regel et gevær af træ med. Men så fik vi altså en historie om hvad han havde nedlagt af dyr på vejen over til os. Det var ikke småting han havde oplevet på vejen, løver, tigre, elefanter og meget andet havde måttet lade livet. Så fik han et stykke jern, som han kunne varme i essen og hygge sig med.

De havde en Sankt Bernhardshund og det var Hanses bedste ven, de to fulgtes meget ofte ad. Hans tog fat i Ullas pels og så kørte de to af sted. Men Ulla var kun en stor hvalp og kunne godt finde på hvad som helst. En dag, da jeg var på vej til bageren i middagsstunden, så jeg Hans og Ulla et stykke nede af vejen, Ulla travede stille af sted og Hans havde godt fat i pelsen. Men så dukkede en kat op og Ulla satte efter den i fuld galop med Hans hængende i pelsen og han slap ikke. Til sidst måtte han alligevel give op og så drejede kørestolen med fuld fart ind i urmagerens tjørnehæk. Han var helt væk, jeg kunne kun lige skimte ryglænet på kørestolen. Da jeg kom derhen, sad Hans og grinede og den eneste kommentar han havde, var "den dumme Ulla". Jeg fik ham bokset forsigtig ud af hækken og han havde dårlig nok fået en skramme.

Så en dag dukkede Bubbi op. Bubbi var bagerens søn og han havde været i lære hos en onkel i Struer, som var bager og bror til hans mor Misse og min mester Jens. Nu skulle han hjem og have det godt hos mor og far og måske senere overtage forretningen. Når jeg tænker tilbage, så minder Bubbi mig meget om vores Andreas, han havde også to søstre

som var ældre end ham og så var han blevet forkælet både af dem og specielt Misse. Når man var færdig i bageriet ved halv to, to tiden, så gik man op og tog sig en lur indtil aftensmaden kl. 6. Begge svendene og lærlingen sov i samme værelse. Når jeg kom ved syv tiden, så havde de to været nede og spise, men ikke Bubbi. Han lå stadig under dynen og gad ikke stå op. Så dukkede en af stuepigerne op med mad til ham, men han gad ikke spise den, selv om de prøvede at overtale ham. Han gad ikke en gang at tage hænderne op over dynen. Det endte altid med at de begyndte at fodre ham. Han kunne lige samle sig til at åbne munden, tygge maden og så synke den. Jeg tror, at både han og stuepigen nød denne seance. Det var Bubbi i en nøddeskal.

Bubbi kom også med i klubben hos Hanne og med i vores lille teatertrup. Han, Mitzi, Christine og jeg dannede par i de stykker vi spillede. Mitzi var gårdejerdatter og var i systuen hos Hanne. Christine var husmandsdatter og holdt hus for faderen, moderen, som var en søster til Petra, var død for et par år siden. Vi havde det virkelig hyggelig i vores lille teatertrup. Vi øvede i Hannes systue, hvor vi startede med læseprøver og senere begyndte med at agere. Det var nogle dejlige aftener inde i varmen. En aften spurgte en af Hannes sypiger, som var med på holdet, om vi ikke skulle hente det trebenede bord. Hanne var ikke meget for det, men blev dog til sidst overtalt. Bordet blev hentet ind fra et af de andre værelser og skulle først akklimatiseres, fordi det havde stået i et koldt rum. Vi skulle så sætte os omkring bordet og have fingerspidserne på bordet med kontakt via lillefingeren til sidemanden for derved at danne en sluttet ring. Så blev bordet bedt om at vise os "ja benet", der blev spurgt en del gange, men pludselig vippede bordet og viste os derved hvilket ben der var "ja benet". Derefter blev det bedt om at vise "nej benet" og "tælle benet". Bordet reagerede og viste os "nej benet" og "tælle benet". Nu skulle der så spørges og spørgelysten var stor og bordet svarede hver gang og alle tre ben kom i brug. Vi var nogen stykker som var meget skeptiske, for vi troede at Hanne og hendes piger lavede numre med os. Derfor sendte vi dem efterhånden ud i et andet værelse, men lige meget hjalp det. Bordet svarede stadig på vores spørgsmål, selv om der udelukkende var skeptikere tilbage. Vi var vist nok kun tre eller fire mandfolk tilbage til at spørge og bordet reagerede på alle spørgsmål. Jeg tror nok vi blev overbevist om at der var mere mellem himmel og jord. Jeg kan ikke huske alle spørgsmål, men et kan jeg tydelig huske. Vi spurgte, hvor mange år det ville vare før Püppi ville blive gift. Det fik "tælle benet" til at reagere og det ville ikke stoppe igen. Med andre ord, Püppi ville aldrig blive gift. Püppi var Gårdmandsdatter og sammen med hendes to brødre og moderen drev de en stor gård som lå lige i udkanten af Ravsted. Hun fyldte 30 i min læretid.

Jeg har senere mødt hende og en af mine skolekammerater Käthe i Tivoli, det har nok været omkring 1951. Püppi og Käthe arbejdede begge i Malmø. Niels Peter, Christian og jeg besøgte dem også i Malmø. Men der var ingen tegn på nogen mand på det tidspunkt. Hvem ved, måske har bordet fået ret. (jeg har d. 1. 4. 2006 gennem Jens-Aage fået at vide, at Püppi blev godt 80 år og aldrig blev gift)

Vi optrådte med vores teaterstykker i Hansens Gæstgiveri i Ravsted og i nogen af de mindre steder. Det var meget godt at drikke for vores optrædelse, det var virkelig sjovt disse aften- og natoptrædelse. Vi rendte ikke så meget penge, ja så andre sammenkomster, ja så.

Når der gik en god tid med nogen andre, at bestille sådan en. Der var engang imellem det var altid gamle, kedelige.

Dres kom en dag. Jeg spurgte, hvem der var der, og han kunne ikke lade være med at grine. Han mente den gang jeg mødte Christine i byen med Dres, om det var alvorligt.

Jeg ville have ringen tilbage. Jeg gav så beskeden videre og fik samtidig udbetalt min gevinst på en krone.

En aften var jeg havnet hjemme hos Augusts søster oppe på 1. sal hjemme hos karetmagerens. Hvordan det er gået til, har jeg ingen anelse om. Det var et rigtigt jomfrubur med masser af nips og i meget sarte farver. Jeg følte mig rigtig dårlig tilpas i disse omgivelser, som en halvsnarvet smededreng. Jeg kom ud af det og bekendtskabet sluttede da også, selv om det var svært at slippe af med hende. Hun fandt så et andet offer i manufakturhandlerens søn. Han fik senere ballade med sin arbejdsgiver, fordi han ikke kunne passe sit arbejde på grund af træthed. Han kunne ikke komme op om morgenen. Jeg tror at enden af det blev, at man flyttede damen til en anden by, sådan fortæltes det i byen.

En aften var August og jeg havnet inde hos bagerpigerne som havde kammer i den anden ende af bagerloftet. Vi havde en hyggelig aften med masser af snak, skæg og sjov. Da klokken var blevet hen af midnat lagde jeg mig i sjov eller kådhed i en af pigernes senge og sagde, at jeg lige så godt kunne blive og sove. Pigerne tog det som det skæg det var, men August blev meget sur og vred. Han sagde noget i retning af, at hvis Peter vidste det, Peter var mester selv, så ville han tabe alt for mig. August gik så fornærmet bort, jeg forstod slet ikke hans reaktion. Jeg ville så også gå, men pigerne sagde, at jeg skulle vente til Peter havde været ude og tænde op i bagerovnen. De var bange for at jeg skulle møde ham, når jeg listede ned af trappen. Vi ventede så indtil Peter havde tændt op og var gået ind i privaten igen. Så kunne jeg liste ned og gå ud gennem bageriet og ud ad bagindgangen.

I en periode var der danseskole i Tjelles gæstgivergård. Her kom også unge mennesker fra Vollerup, en lille by ca. 7-8 km fra Ravsted. På sådan en danseskoleaften var vi altid flere forsamlet ved bagerens hjørne. Vi ventede på, at danseskolen skulle slutte, for så fulgte vi dem et stykke på vej. Der var jo nye piger imellem, blandt andet to søstre som var nogen der kunne sætte liv i kludene. Disse aftener glædede vi os altid til.

↑
NISSEN'S

Da Bubbi skulle holde fødselsdag, havde han inviteret de to søstre med til festen. Men da jeg ankom, var han meget nedtrykt, fordi pigerne havde ringet og sagt, at de ikke kunne komme. De skulle være barnepige. Bubbi var ikke den gode vært den aften, så festen sluttede forholdsmæssigt tidlig. Han havde nemlig lovet søstrene, at vi ville komme når festen var forbi. Da gæsterne var gået og vi havde ryddet op, så gik det af sted på cykel til Vollerup. Han havde fået at vide, at de var i et stort hvidt hus på hovedgaden. Men der var flere store hvide huse, og det første, hvor der var lys listede vi os ind til. Men da vi kiggede ind ad vinduet, var det en ældre herre der sad på sengekanten og prøvede på at fylde natpotten. Ved det næste hus havde vi heldet med os. Vi blev lukket ind, fik kaffe og hyggede os vel et par timer. Pigerne var gode til at fortælle historier, så der blev grinet meget. Men så var det også på høje tid at komme hjem. Bubbi skulle jo møde tidlig i bageriet. Jeg kunne bare tage hjem og sove ud, det var jo søndag.

Bubbi var ellers god til at feste. Det var ham der startede med at lave ungdomsfester. Det var en rigtig varm sommerdag den dag Bubbi havde inviteret til fest. Stuen i privaten var blevet ryddet og der var siddepladser langs med væggene. Der blev serveret en forfriskende og kold frugtdrik som kunne slukke tørsten hos de dansende. Der blev drukket en hel del. Så skete det, at der var en som faldt om midt under dansen. Det var jo ikke så godt, for han lå jo i vejen for de dansende. Han blev skubbet ind langs med væggen, men det varede ikke længe, så var der en mere der skulle skubbes ind. Jeg fik fat i Bubbi og spurgte hvad han havde brygget sammen. Han trak mig ud i køkkenet og pegede hen i det ene hjørne på køkkengulvet og her var der fyldt med flasker af mange forskellige slags spiritus. Det sidste jeg husker fra festen er, at jeg stod for enden af en sofa og talte med nogen, da jeg ligesom fik et gok i hovedet. Da jeg kom til mig selv, stod jeg og holdt på en lygtepæl som var ved at "vælde". Om festen var slut, ved jeg ikke, men jeg startede den "lange" tur hjem. Da jeg nåede ned til mejeriet, var medhjælperen i gang med at gøre klar til at modtage mælken fra mælkevognene. Jeg skulle selvfølgelig ind og præsentere min brandert, det gør man jo i en sådan situation. Da medhjælperen så mig sagde han, at jeg ikke så godt ud. Han forsvandt og kom tilbage med et stort krus med kold kærnemælk. Det skal du drikke sagde han, så får du det bedre. Jeg gjorde som han sagde og jeg tror også, at det hjalp lidt. Men så var det bare om at komme i seng. Jeg vågnede først, da det bankede på kammerdøren. Det var Petra, som sagde, at hun havde stillet morgenmaden uden for døren. Det var aldrig sket før. Da jeg hentede bakken ind, var der kaffe og brød, men der var også et pilleglas med hovedpinepiller. Så jungletelegrafen havde været i gang, det var jo indenfor familien.

Så var der flere som ville holde ungdomsfester. Christine holdt også en fest. Men her gik det ikke så vildt for sig, det tillod faderen ikke, han var af den strenge type og han holdt øje med os hele aftenen.

Så var der en søn på en gård i Hejsel som inviterede til fest. Her gik det galt. Da vi havde fået noget at spise og en del øl til spurgte sønnen mig, om jeg havde lyst til at se deres heste. Det ville jeg gerne, for

de kom ikke hos os, men brugte en anden smed. Da vi kom ud i hestestalden, viste det sig, at det ikke var hestene vi skulle kigge på. Derimod var det foderkassen til hestene. Her havde han nemlig gemt en flaske Hennessy Cognac, som vi skulle drikke af. Jeg anede dengang ikke, hvad det var for noget. Der blev taget en del sug af flasken, jeg kunne ikke lide det, så blev flasken gemt væk igen. Cognacen og så de øl vi havde drukket til maden gjorde at jeg blev godt beruset. Jeg tror det er derfor, at jeg i dag ikke kan lide Cognac. Da vi cyklede hjemad kørte jeg i grøften og min pedalarm knækkede af, så jeg måtte trække hjem. Værst var det, at jeg havde lovet at komme til Højer dagen efter. Så jeg skulle tidlig op og få svejst pedalarmen fast på cyklen og så starte på de ca. 35 km til Højer og sidst på dagen tilbage til Ravsted. Det var en hård weekend.

Kommisen ovre hos købmand Laustsen spurgte mig en dag om jeg havde forstand på pistoler, det mente jeg, at jeg havde. Han ville gerne have lidt instruktion i at skille den ad og samle den igen. Vi sad så en aften oppe på hans værelse oppe over butikken og jeg viste ham, hvordan han skulle gøre. Først tage magasinet ud, så fjerne patronen i kammeret, skrue løbet af, holde hånden foran pistolen og så trykke på aftrækkeren, så falder det hele fra hinanden. Jeg samlede det hele igen og så skulle han prøve. Han fjernede også magasinet, men glemte patronen i kammeret. Jeg var heller ikke opmærksom på dette. Han fjernede løbet og trykkede på aftrækkeren med det resultat at patronen i kammeret gik af og projektilet gik gudskelov mellem fingrene på ham og forsvandt et eller andet sted i lokalet. Men patronen var splintret og havde revet et pænt hul i fingrene. Vi var lidt hede om ørerne, men det kunne være gået meget værre. Han besøgte lægen næste dag og fortalte, at det var nogle rustne søm der var skyld i miseren. Det troede lægen ikke på. Vi var bestemt heldige den aften.

Det var nogle gange, når der var bal hos Tjelle på kroen, at bønderkarlene spurgte mig når jeg stod på bagerens hjørne, om jeg ikke ville med ind. De skulle jo engang imellem ud til deres snaps, som de havde gemt i hækken. Men det kostede både medlemskort og baltegn, det var der ikke penge til. Det endte altid med at de betalte det hele. Men når jeg var kommet ind, var der altid rigelig med drikkevarer. Alle ville give et sæt. Et sæt var en øl og en snaps, så man kunne godt blive rigelig beruset når man ikke passede på.

Til sådanne baller var der ofte slagsmål. Det foregik altid udenfor. Der var engang, hvor to mænd var blevet sure på hinanden på grund af en pige. Da ballet var slut, stod de to kamphaner udenfor og ventede på at pigen skulle komme ud. Vi ventede alle sammen spændt på for at se, hvem der løb af med pigen. Der var gået et godt stykke tid, da August trak mig i ærmet og sagde, at han havde fulgt pigen ud af bagdøren og hjem til gården lidt udenfor byen. Det synes jeg var godt klaret af bagerlærlingen.

Efter mine første to år var Dres udlært. Han var meget glad, for nu kunne han ligesom de andre købe en halv snaps og gemme den i hækken som de andre når han skulle til bal. I de to år Dres og jeg boede

sammen, har vi aldrig været uvenner eller skændtes. Vi var jo sammen dag og nat, det var kun om aftenen vi gik hver for sig.

Han havde fået arbejde i Gråsten hos en meget kendt beslagsmed. En af de første gange jeg mødte ham, fortalte han, at nu røg han "Players Virginia Nr. 6", det var et af de finere og dyrere cigaretmærker man havde dengang. Senere blev han selvstændig smed i Visby, hvor vi også har besøgt ham nogle gange. Han var en meget dygtig håndværker.

Aage

Nu kom der en ny lærling og han hed Aage. Der gik ikke mange dage, så ville han pludselig slås. Jeg sagde til ham, at det måtte vente til efter fyraften, for sådan noget kunne man ikke gøre i arbejdstiden. Efter fyraften gik vi så om bag ved smedjen hen på en mark. Det varede ikke mange minutter, så var det overstået. Han bad aldrig om en slåskamp mere. Det var ikke det voldsomme som man kender i dag. Det var en almindelig brydekamp og når man var nedlagt, så havde man tabt.

Vi fik også startet vores idrætsforening. Vi spillede noget der ligner Volleyball. Problemet var bare, vi havde ingen idrætsanlæg. Der skulle spilles på marker som vi fik aftale med bonden om. Vi havde jo en del landmandssønner og døtre som havde gode muligheder for at få nogle aftaler og tilladelser. Men det var svært at finde de egnede steder. Marken skulle være plan uden høje græstotter, uden efterladenskaber fra kreaturerne og så skulle der helst heller ikke være nogen kreaturer på marken når vi spillede. Det voldte os mange problemer. Marken skulle også helst ligge i nærheden af byen. Men trods de mange problemer lykkedes det os at træne, så vi kunne deltage i de forskellige stævner i nabobyerne.

Men vi skulle jo også gøre gengæld ved at invitere til stævne i Ravsted. Vi fik også aftale om et par marker ved siden af hinanden og som var store nok. Nu var der bestemt ikke mange penge i vores kasse. Vi havde fundet ud af, at med det antal deltagere der ville komme, så skulle vi bruge to lokaler hvor der kunne danses. Så både Hansens og Tjelles Gæstgivergård skulle engageres. Men så skulle vi jo også bruge to orkestre til at spille til dans og det var der ikke penge til. Gode råd var dyre og der blev grublet. Jeg sagde, at jeg havde en lilletromme i Højer,

hvis det kunne hjælpe noget. Så sagde snedkermesterens to sønner, vi har to harmonikaer og en skolekammeret har også en, så vi kan spørge, om han vil deltage. Så manglede vi kun en stortromme, for at have et rigtigt orkester. Fiede kom så med den ide, at han kunne lave en rumsterstang. En stor knortekæp med gummidup i bunden, en blikdåse på midten og over blikdåsen skulle der trækkes nogle strenge af wire. På toppen af stangen skulle der være farvede bånd, så det kunne se festligt ud. Som sagt så gjort. Snedkerværkstedet blev brugt som øvelseslokale og snedkermesteren og hans kone var tilhørere og kritikere. Vi øvede rigtig meget og det lød meget godt med tre store harmonikaer og så Fiede og mig der lavede ballade til.

Vores orkester i sidste udgave

Vores idrætsstævne gik fint. Vores orkester skulle spille hos Tjelle om aftenen indtil klokken tolv. Ovre hos Hansens skulle det professionelle orkester spille til klokken to. Vi var selvfølgelig lidt nervøse for, hvordan det skulle gå. Men vi havde øvet ret så meget, så det kunne næsten ikke gå galt. Vi lagde ud med Københavnermarch og det lød rigtig godt med fuld drøn på med tre harmonikaer og så Fiede og mig til balladen. Det fik også de dansende i gang med det samme og vi fortsatte uden pause til klokken tolv. Den yngste af brødrene var flere gange ovre hos Hansens for at se hvor mange der var derovre, han påstod, at de fleste var ovre hos os. Der var flere der spurgte, om vi kunne komme og spille, når de skulle have stævne. Det kunne vi ikke tage stilling til. Vi havde kun regnet med at spille til vores idrætsfest. Men de fik telefonnummeret til brødrene, så kunne vi tænke lidt over det imens.

Idrætsforeningen i Løgumkloster var den første som gerne ville have at vi kom og spillede til bal. Men vi vidste ikke hvad vi kunne være bekendt at tage for det. Vi var jo bare amatører. Vi blev enige om en alt for billig pris og transporten skulle vi klare med en cykelanhænger. Da dagen oprandt, læssede vi anhængerens med alle instrumenterne og så skiftede vi til at køre cyklen med anhængerens. Der var 13 km til Løgumkloster og det var hårdt at række den tunge anhænger. Der var jo tre store harmonikaer på plus tromme, Fiedes rumsterstang, lilletrommen og så en mappe med noder. Men vi fik spillet til klokken to og det gik meget fint. Så var der natmad, det hørte der jo til. Men hjemturen blev en sej tur.

Vi var jo dødtrætte oven på de mange timer vi havde spillet og klokken var blevet hen ad morgenstunden.

Vi havde et lille møde efter denne tur, hvor vi blev enige om, at det ikke skulle være på denne måde fremover. Hvis man ville have os til at spille, så skulle vi have flere penge, vi skulle have transport med Lillebil frem og tilbage og natmad. Dette udspil blev accepteret af alle med den bemærkning, bare i kommer. Det blev til en del aftaler. Vi ville kun spille om lørdagen, fordi tre af os stadig gik i skole. Fiede ville så pludselig ikke være med mere, nok fordi han var træt af os drengerøve. Han var jo, som tidligere nævnt, en del ældre end os og havde nok også andre interesser. Vi var så nødt til at købe en stortromme og den blev indkøbt i Åbenrå. Vi havde nu penge til den slags og der var også penge til nogle noder. Vi fik en aftale om at spille i Tinglev til en stor nytårsfest i en gæstgivergård. Jeg kunne jo desværre ikke deltage, fordi jeg til den tid var i København. Jeg har senere fået at vide, at man havde haft stor succes og fået bestilling til ballet året efter.

Min læretid var nu ved at være slut. Jeg havde lavet en aftale med vognmandens søn Niels Peter, som arbejdede hos Jenses broder i København, at vi skulle bo sammen derovre og gå på Maskinistskolen sammen. En af de sidste dage spurgte Jens, om jeg kunne blive et par dage efter jeg var udlært, fordi han skulle på jagt. Det var der ikke noget i vejen for. Så skete der noget mærkeligt. Fra 1. november sagde Jens "kan du", "vil du" og ikke som tidligere "gør dit" og "gør dat". Det var en fantastisk ændring fra den ene dag til den anden.

Når jeg ser tilbage på de fire år, så var det nogle gode år. Det var meget hårdt arbejde i mange timer. Men der var også en masse spændende oplevelser, som jeg den dag i dag kan tænke tilbage på.

